

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vymahatelnost bezdůvodného obohacení a jeho promlčení při zjištění neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru

Poskytne-li poskytovatel spotřebitelský úvěr i tehdy, pokud jsou po posouzení úvěruschopnosti důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet, je smlouva o spotřebitelském úvěru neplatná, a to absolutně. Spotřebiteli vzniká povinnost poskytnuté peněžité prostředky vrátit, neboť se jedná o bezdůvodné obohacení. Zjistí-li se ale neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru až s odstupem let od vyplacení úvěrových prostředků spotřebiteli, má poskytovatel šanci na jejich vrácení, nebo bude jeho nárok zamítnut z důvodu promlčení?

Dle ust. § 87 odst. 1 věty první zákona o spotřebitelském úvěru^[1] poskytne-li poskytovatel spotřebitelský úvěr i tehdy, pokud jsou po posouzení úvěruschopnosti důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet, je smlouva o spotřebitelském úvěru neplatná, a to absolutně. V případě soudního sporu soudy přihlížejí k této neplatnosti z úřední povinnosti i bez návrhu kterékoliv ze stran sporu.

Právě tato přísná sankce zdůrazňuje význam povinnosti poskytovatelů spotřebitelského úvěru posoudit schopnost spotřebitele úvěr splácet. Posouzení úvěruschopnosti žadatele o úvěr v postavení spotřebitele je jedním ze stěžejních nástrojů legislativy na ochranu spotřebitele, který slouží k dosažení cíle této regulace, a sice neposkytovat úvěr těm spotřebitelům, u nichž existují důvodné pochybnosti o jejich schopnosti dostát v budoucnu své povinnosti. Tato regulace je zakotvena jak na evropské úrovni, a to ve směrnici Evropské unie^[2], tak v transpoziční národní legislativě představované především zákonem o spotřebitelském úvěru.

Je-li smlouva o spotřebitelském úvěru dle ust. § 87 zákona o spotřebitelském úvěru neplatná, a přesto byly peněžité prostředky spotřebiteli poskytnuty, vzniká na straně spotřebitele bezdůvodné obohacení, neboť – slovy občanského zákoníku – získal majetkový prospěch bez právního důvodu^[3]. Spotřebitel tak je povinen vrátit poskytovateli úvěru částku, která mu byla vyplacena.

Splatnost této povinnosti spotřebitele je upravena speciální právní úpravou zakotvenou v ust. § 87 odst. 1 větě třetí zákona o spotřebitelském úvěru, která modifikuje obecnou úpravu v občanském zákoníku. Spotřebitel podle ní není povinen vrátit poskytnutou částku na výzvu věřitele ihned v plné výši, třeba i krátce po jejím poskytnutí, ale až v době odpovídající jeho možnostem. Tato speciální úprava je jednoznačně příznivější pro spotřebitele^[4]. V jistém ohledu však může být paradoxně výhodná i pro poskytovatele spotřebitelských úvěrů.

Pro snazší srozumitelnost tohoto článku vycházejme z následující modelové situace:

Věřitel poskytne spotřebitelský úvěr a vyplatí částku spotřebiteli. Tento zpočátku hradí sjednané splátky, byť třeba i s horší platební morálkou. Postupně se ale spotřebitel dostává se splácením do prodlení, a když ani po upomínkách a výzvách k doplacení dluhu a dalšímu řádnému dodržování splátkového kalendáře se dlužníkovou platební morálka nezlepší, zesplatní věřitel úvěr a zahájí jeho

soudní vymáhání. Soudní řízení bývá zahájeno téměř vždy s časovým odstupem i několika let od vyplacení úvěrové jistiny. V naší modelové situaci se například po dvou a půl letech řádného splácení dlužníkovou platební morálka zhorší a k podání žaloby dojde za další rok. V průběhu soudního řízení pak soud zjistí pochybení poskytovatele úvěru v posuzování úvěruschopnosti spotřebitele. Po provedeném dokazování na druhém či třetím jednání ve věci, přibližně po roce od podání žaloby (tj. již po více než 4 letech od vyplacení „úvěrových“ prostředků spotřebiteli), soud konstatuje neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru. Ve vztahu ke smluvním úrokům, smluvním pokutám, poplatkům za upomínky bude žaloba věřitele jistě zamítnuta. Ale jak to bude s jistinou úvěru?

Jistinu úvěru, tedy vyplacené úvěrové prostředky, by měl spotřebitel vrátit poskytovateli jako bezdůvodné obohacení. Je ale tento nárok vymahatelný nebo bude námitka spotřebitele, že dluh je z titulu bezdůvodného obohacení promlčen, vyhodnocena jako oprávněná?

Řídilo-li by se vrácení bezdůvodného obohacení toliko obecnou úpravou, jako tomu bylo za účinnosti předcházejícího zákona o spotřebitelském úvěru č. [145/2010](#) Sb., pak by byla spotřebitelova námitka promlčení úspěšná. Poskytovatel úvěru by v soudním sporu neuspěl ani částečně a nárok na vrácení (alespoň) úvěrové jistiny z titulu bezdůvodného obohacení by mu nebyl soudem přiznán. Je tomu tak proto, že dle obecné úpravy obsažené v občanském zákoníku je splatnost povinnosti spotřebitele vrátit bezdůvodné obohacení vázána na výzvu věřitele a právo poskytovatele vyzvat spotřebitele k vrácení bezdůvodného obohacení se promlčuje v tříleté promlčecí lhůtě počítané od vyplacení „úvěrových“ prostředků spotřebiteli. V naší modelové situaci by se tedy právo poskytovatele žádat vydání bezdůvodného obohacení promlčelo ještě před samotným finálním zjištěním, že smlouva o spotřebitelském úvěru není zavazujícím právním jednáním a došlo k bezdůvodnému obohacení.

Současná právní úprava neváže splatnost povinnosti vrátit bezdůvodné obohacení na výzvu poskytovatele, nýbrž ji přímo zakotvuje slovy „Spotřebitel je povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možnostem“[\[5\]](#). Není pochyb o tom, že ji stanoví neurčitě a že zcela nevyhnutelně takto vágně stanovená splatnost vyústí ve spor s vleklým obsáhlým dokazováním platebních možností spotřebitele. Což mimo jiné bude navyšovat náklady řízení a prodražovat soudní při.

Pokud ale nebylo v možnostech spotřebitele hradit dluh ani ve sjednaných splátkách, pak k okamžiku zjištění neplatnosti úvěrové smlouvy nenastala splatnost větší části vymáhané jistiny dluhu a nemohlo tudíž ani dojít k jejímu promlčení. Současně nelze opomenout, že ta část bezdůvodného obohacení s nejstarší splatností, u níž již k uplynutí tříleté promlčecí lhůty došlo, byla de facto spotřebitelem uhrazena splátkami (neplatného) úvěru. Tyto splátky, původně smluvními stranami zamýšlené na úhradu části jistiny úvěru i části smluvního úroku, poskytovatel započte na bezdůvodné obohacení, tj. jistinu úvěru. Tomuto započtení nikterak nebrání to, jak dlouhá doba od úhrady těchto částek již uplynula, neboť započtení je i po uplynutí promlčecí lhůty možné, jestliže nastalo po době, kdy se pohledávky staly způsobilými k započtení.[\[6\]](#) Dojde-li tak k promlčení, toto se bude týkat nízké částky (ve vztahu k výši celé dlužné jistiny úvěru).

Spotřebitelova námitka promlčení celé jistiny úvěru tak nebude úspěšná. Naopak poskytovatel úvěru by svou žalobou mohl dosáhnout alespoň částečného úspěchu ve věci, když mu bude přiznán nárok na vrácení vyplacených peněžitých prostředků.

Speciální právní úprava splatnosti povinnosti spotřebitele vrátit spotřebitelský úvěr tak je, vzhledem k oddálení okamžiku počátku běhu promlčecí lhůty, jednoznačně žádoucí a z pohledu samotných poskytovatelů úvěru i spravedlivá, byť její konkrétní legislativní zakotvení povede k celé řadě dalších složitých sporů o skutečné možnosti spotřebitele jistinu úvěru vrátit. Neexistence této právní úpravy by vedla k neudržitelným důsledkům, které by v právním státě byly jen těžko obhajitelné.

Mgr. Martina Sedlářová,
advokátka

HSP & Partners advokátní kancelář s.r.o.

Vodičkova 710/31
110 00 Praha 1

Tel.: +420 734 363 336
e-mail: sekretariat.praha@akhsp.cz

[1] Zákon č. [257/2016](#) Sb., o spotřebitelském úvěru, v platném znění

[2] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice

Rady 87/102/EHS

[3] § 2991 zák. č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, v platném znění

[4] Důvodová zpráva k zákonu č. [257/2016](#) Sb., k § 87

[5] § 87 odst. 1 věta třetí zák. č. [257/2016](#) Sb.

[6] Ust. § 1989 odst. 1 ve spojení s ust. § 1982 odst. 2 zák. č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, v platném znění. Srov. rovněž rozhodnutí

Nejvyššího soudu ze dne 20.9.2023 sp. zn. 23 Cdo 101/2023, odst. 66 a násl.

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)